

РЕЦЕНЗІЇ

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/38-3-33>

Тетяна ОСІПОВА,
 orcid.org/0000-0003-2899-2606
 доктор філологічних наук,
 доцент кафедри української мови
 Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
 (Харків, Україна) ostaniya1967@gmail.com

НАЦІОНАЛЬНА ЛІНГВОЕМОЦІОЛОГІЯ¹

Рецензія на монографію: СЛІПЕЦЬКА Віра. ЛІНГВІСТИКА ЕМОЦІЙ: формування і розвиток (історико-теоретичний опис; бібліографічний показник) / наук. ред. докт. філол. наук, проф. Т. А. Космеда. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2017. 354 с.

Міждисциплінарна парадигма сучасної лінгвістики зумовлює виникнення наукових напрямів і галузей, що розкривають нові філіграні “внутрішнього світу людини”. *Лінгвістика емоцій*, або *Лінгвоемоціологія*, формуючись на межі різних наук – психолінгвістики, лінгвокогнітології, лінгвоконцептології, лінгвокультурології, гендерної лінгвістики, аксіології та ін., як зазначає авторка монографії, «інтегрує знання низки лінгвістичних напрямів у цілісну систему, форми чи уявлення про сутність, функції, структуру й динаміку вербалізованих у мові емоцій та почуттів» (с. 5), хоч найбільше лінгвоемоціологія пов’язана з психолінгвістикою, що в Україні активно розробляється.

Становлення лінгвоемоціології передусім пов’язують з постатями А. Вежбицької, В. Вілюнаса, В. Гридїна, О. Леонтєва, В. Шаховського та інших психологів та лінгвістів ХХ ст. Віра Сліпецька як представниця наукової школи проф. Т. А. Космеди «Поліфункційна інтерпретативна парадигма: актуальні напрями» розвиває та поглиблює зазначений лінгвістичний напрям, спираючись на постулати, розроблені її науковим консультантом – фундатором української лінгвоаксіології², оскільки емоції щільно пов’язані з категорією оцінки, і стала, по суті, засновницею лінгвоемоціології в Україні.

¹ Сліпецька Віра. *Лінгвістика емоцій: формування і розвиток (історико-теоретичний опис; бібліографічний показник) / наук. ред. докт. філол. наук, проф. Т. А. Космеда. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2017. 354 с.*

² Космеда Т. *Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка. 2000. 350 с.*

Монографія «Лінгвістика емоцій: формування і розвиток...» становить наукову працю гібридного типу, оскільки містить історико-теоретичний опис нового напрямку, репрезентує його метамову, подає розлогий і систематизований показник наукових праць, що відображають зазначену проблематику.

У першому розділі «Історія лінгвоемоціології: етапи становлення (дослідницькі теорії, школи, персоналії)» авторка розглядає передумови становлення лінгвоемоціології, спираючись на ключові філософсько-психологічні теорії щодо трактування почуттів та емоцій у житті суспільства, а також подає креативно-психологічні концепції видатних письменників др. пол. ХVІІІ – перш. пол. ХХ ст., зокрема *теорію кордоцентризму* Г. Сковороди, *концепцію “непомітного зла”* М. Гоголя, *емоцію нації* Т. Шевченка, *філософію непротилежності злу* Л. Толстого, *теорію пізнання людської душі* І. Франка, *філософію стоїчного героїзму* Л. Українки тощо (с. 12–14).

Спираючись на систему поглядів О. Потебні, його послідовників та однодумців Д. Овсянико-Куликовського, Л. Булаховського, В. Сліпецька паралельно аналізує й досвід зарубіжних учених (Ш. Баллі, В. Вундта, К. Ізгарда) (с. 16–36), що є цінним дослідницьким досвідом авторки в теоретичному обґрунтуванні *української лінгвоемоціології*.

Опрацювання широкого теоретичного масиву та аналіз практичного доробку українських і зарубіжних мовознавців надав авторці можливість окреслити дослідницькі *тенденції* у сфері лінгвістики емоцій – тяжіння до вивчення *емоційного негативу*, зокрема *емоцій конфлікту*, формування понять “дискурс ненависті”, “агресивний текст”,

“орнаменталіка агресії”, *порівняльно-зіставні дослідження* фактів мови з метою окреслення національної специфіки омовлення емоційності різних народів (с. 47–52); визначити систему **методів**, серед яких найбільш популярними є *дискурсивний, контекстуальний, концептуальний, компонентний, порівняльно-зіставний, прагмалінгвістичний, лінгвостилістичний, етимологічний аналізи, психолінгвістичний експеримент* тощо (с. 62); виокремити певні **методики**, що базуються на комплексному використанні методів, зокрема авторка змоделивала **алгоритми** вивчення вербальної агресії для подальшої нейтралізації (с. 57), аналізу конфліктних емоцій у художньому тексті (с. 59–60), декодування “мовчання” як засобу з широкими інтерпретативними можливостями (с. 60–62).

Описуючи теоретичний внесок конкретних персоналій у становлення лінгвемоціології, авторка відстежує динаміку розбудови метамови, подаючи характерні термінологічні блоки, зокрема в напрацюваннях О. Потєбні – “мова почуттів і волі”, “душевна спроможність мови”, “уявлення почуттів”, “стан душі в мові” тощо (с. 19), Л. Булаховського – “емоційні мовні засоби”, “специфічно емоційна лексика”, “афективна функція мови” тощо (с. 31), В. Шаховського – “аксіологічне вираження емоцій”, “вербальна система вияву емоцій”, “емотивна валентність”, “емоційний дейксис культури” тощо (с. 36).

Науковиця, як бачимо, виокремила низку образних термінів, що відображає тенденцію сучасного термінотворення, демонструючи, що емоції та експресія виявляються й у науковому дискурсі, репрезентують емоційність учених, що потребує відповідного опису, що, очевидно, й характеризує В. Сліпецька у наступних студіях.

Функціонування термінології В. Сліпецька простежує в сучасній лінгвістичній лексикографії – на с. 37–46 подано вибірку дефініцій робочих **термінів лінгвемоціології** зі словника А. Загнітка (2012 р.), зокрема таких, як *психолінгвістика, сугестивна / сугестійна лінгвістика, аксіологія, вигукова рефлексна теорія, агафія, афазія, афект, емоція, агресія, інтимізація, аксіологічність, афективний, емотивність, емоційність, емпатія комунікативна, емфазис, шок психологічний, шум психологічний, національний характер, конфлікт мовний* тощо.

У другому розділі «Бібліографія» репрезентовано власне покажчик наукових праць, що присвячені зазначеній проблематиці. Авторка застосувала три різні принципи укладання, що розширюють можливості пошуку потрібного джерела.

Це *жанровий покажчик*, що розподіляє монографії, статті, частини монографій; дисертації; автореферати дисертацій; матеріали наукових конференцій, читань, конгресів; підручники, посібники, лекції, методичні матеріали; словники, енциклопедії.

Ті ж самі джерела укладені в *хронологічний покажчик* (від 1948 року до сьогодні) та *алфавітний покажчик* (загалом подано понад 900 бібліографічних одиниць). Розділ містить також перелік *електронних джерел*, який вважаємо не зовсім ефективним, оскільки електронні посилання є актуальними лише протягом певного часу, що обмежує можливості користування ними.

У покажчику представлено також перелік наукових праць самої авторки – 22 публікації у фахових українських і зарубіжних (Польща, Угорщина) періодичних виданнях, зокрема й англійською мовою, що свідчить про солідний доробок науковиці в зазначеному напрямі (с. 318–320).

Оригінальним авторським прийомом вважаємо створення діаграм, що репрезентують кількісний аналіз публікацій у сфері лінгвістики емоцій за періодами 1948–1999 рр. (Діаграма 1) і 2000–2017 рр. (Діаграма 2), внаслідок чого вдалося простежити **діахронію розвитку лінгвемоціології** у працях науковців різних часів (с. 352).

Уважаємо, що гібридне монографічне видання Віри Сліпецької «Лінгвістика емоцій: формування і розвиток...» є концептуальною науковою працею, що обґрунтовує й висвітлює національну теорію нового напрямку в сучасній лінгвістиці та самостійної наукової дисципліни – лінгвемоціології.

За оригінальністю структури й методикою подання теоретичного та лексикографічного матеріалу монографія може бути корисною і молодим, і досвідченим науковцям з таких спеціальностей, як українська мова, загальне мовознавство, германські мови, а також є цінним доробком, що стимулюватиме розвиток наукової думки. Видання слід доповнювати й перевидавати. А ще бажано було б виокремити дослідження українських мовознавців, протиставивши їх зарубіжним, щоб більш випукло продемонструвати поступ української лінгвемоціології.